

ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ, ΑΠΟΙΚΙΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΣΠΟΥΔΕΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

(Ε): Επιλογής, (ΓΥ): Γενικού Υποβάθρου, Κλάδος 300

ΣΧΕΔΙΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Ημέρες και ώρες μαθήματος:

Τρίτη 15:00-17:00 –Πέμπτη 15:00-17:00, Αίθουσα: 7

Διδάσκουσα/ων:

Καθηγήτρια Φ. Τσιμπιρίδου, ft@uom.edu.gr

Αναπλ. Καθηγητής Ι. Μάνος, imanos@uom.edu.gr

Πρακτικές και Εργαστηριακές Ασκήσεις:

Δρ. Χριστίνα Γραμματικοπούλου, cgram@uom.edu.gr

1. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Το μάθημα αποτελεί μία εισαγωγή στις Σπουδές Περιοχής, τη συνδυαστική δηλαδή μελέτη ολόκληρων γεωγραφικών περιοχών μέσα από διαφορετικά επιστημονικά πεδία. Με αφετηρία την εθνογραφική έρευνα πεδίου και την ανθρωπολογική ανάλυση διερευνάται η καθιέρωση ενός κλάδου κριτικών Σπουδών Περιοχής και, παράλληλα, αναδεικνύεται ο ρόλος που έπαιξαν στη συστηματοποίησή του η ανθρωπολογία, η ιστορία, οι σπουδές του πολιτισμού και η πολιτική οικονομία.

Αρχικά, εξετάζεται το πολιτικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Αποικιοκρατίας και η ιδεολογία του εξελικτισμού στη συνάντησή τους με την Ανθρωπολογία (2ο μισό του 19ου αιώνα). Πρόκειται για τη συνθήκη που οδηγεί στην εδραίωση των Σπουδών Περιοχής στον Δυτικό κόσμο, με την παγίωση των σχέσεων εξουσίας και της πολιτισμικής ηγεμονίας της Δύσης επί των «Άλλων», ευρωπαϊκών και μη, κοινωνιών και πολιτισμών. Ταυτόχρονα, το μάθημα συζητά το ρόλο της Λαογραφίας, ως της επιστήμης, η οποία συνέβαλε στη συγκρότηση της νεοελληνικής εθνικής ταυτότητας και αποτέλεσε την παρακαταθήκη μιας ακαδημαϊκής παράδοσης. Η Κοινωνική Ανθρωπολογία καλείται να συνομιλήσει με τη Λαογραφία για την μελέτη και κριτική κατανόηση του νεοελληνικού πολιτισμού, έτσι όπως αυτός ορίζεται σε σχέση με την Ευρωπαϊκή νεωτερικότητα και τους γείτονες, αλλά και τις προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης. Μετά το 1950, η εμφάνιση της ανθρωπολογίας στην Ελλάδα, και την ευρύτερη περιοχή, σηματοδοτεί την έναρξη του νέου επιστημονικού ενδιαφέροντος για τα άκρα και τις γειτονίες της Ευρώπης (Βαλκάνια, Μεσόγειος, Μέση Ανατολή) και καθιερώνει την εθνογραφική έρευνα ως το μεθοδολογικό εργαλείο μελέτης του «Άλλου» και του «Αλλού». Η νέα αυτή προσέγγιση θέτει τα θεμέλια για την καθιέρωση ενός νέου τύπου Σπουδών Περιοχής, οι οποίες διέπονται από διεπιστημονικότητα και στέκονται κριτικά απέναντι στις επιστημολογικές και πολιτικές παραδόσεις της Αποικιοκρατίας και της ευρωπαϊκής αποικιοποίησης.

Το μάθημα αξιοποιεί παραδείγματα από πεδία μελέτης και θεματικές της εθνογραφικής έρευνας, εντός και εκτός Ελλάδας, για να συζητήσει ζητήματα παράδοσης και νεωτερικότητας και κοινωνικών μετασχηματισμών, τα οποία σχετίζονται με την παραγωγή αυτογνωσίας και κριτικής γνώσης για το παρόν και το παρελθόν, τους εαυτούς και τους γείτονες σε Βαλκάνια, Αν. Ευρώπη, Μεσόγειο και Μέση Ανατολή.

Παράλληλα αναδεικνύει το «γιατί ο κόσμος χρειάζεται την ανθρωπολογία», τόσο γενικά, σε ό,τι αφορά στην κοινωνική ανάλυση και την πολιτισμική κατανόηση, όσο και ειδικά: αφενός στις πολιτικές για τον πολιτισμό και την αξιοποίηση της παράδοσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς, αφετέρου στην παροχή γνώσεων και δεξιοτήτων για τη διαχείριση των διαπολιτισμικών συναντήσεων με τους γείτονες, τους μετανάστες και τους ξένους.

2. ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΚΑΙ ΓΝΩΣΤΙΚΗ ΣΤΟΧΟΘΕΣΙΑ

- Εισαγωγή στις θεμελιώδεις έννοιες, θεωρίες και μεθόδους έρευνας της επιστήμης της Ανθρωπολογίας.

- Εξοικείωση και κατανόηση των τρόπων με τους οποίους η Ανθρωπολογία περιγράφει, αναλύει και επεξηγεί τον πολιτισμό, την κοινωνία, την ετερότητα.
- Ανάδειξη της χρησιμότητας της εθνογραφικής μεθόδου ως εργαλείου κοινωνικής ανάλυσης και δια-πολιτισμικής κατανόησης.
- Κριτική προσέγγιση των Σπουδών Περιοχής μέσα από τη μελέτη του πολιτισμικού υπόβαθρου και τη συνάντηση περιοχών και ανθρώπων στα Βαλκάνια, τη Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή με την Ευρωπαϊκή Νεωτερικότητα, την Αποικιοκρατία και την Παγκοσμιοποίηση.
- Προσδιορισμός και ανάδειξη των εξειδικευμένων γνώσεων και δεξιοτήτων, τις οποίες παράσχει η επιστήμη της Ανθρωπολογίας ως επαγγελματικά εφόδια στο σύγχρονο, εγχώριο και διεθνές, γίνεσθαι (Βλ. διαμόρφωση ειδίκευσης στο ΒΣΑΣ με Πρωτεύον Επιστημονικό Πεδίο «**Κοινωνική Ανθρωπολογία, Ιστορία και Σπουδές του Πολιτισμού**» αλλά και Δευτερεύοντα Επιστημονικό Κλάδο, «**Κοινωνική Ανθρωπολογία**»).

3. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

Στον πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνονται θεματικά και ημερολογιακά οι εβδομαδιαίες ενότητες και οι υπόλοιπες δράσεις που έχουν οργανωθεί στο πλαίσιο του μαθήματος.

2024-25

Διδακτική Εβδομάδα	Θεματικές ενότητες
1.	Εισαγωγή στο περιεχόμενο του μαθήματος – Εκπαιδευτική διαδικασία και κεντρικές θεματικές ενότητες (Εθνογραφία, Λαογραφία, Αποικιοκρατία κ/ Σπουδές Περιοχής)
2.	Αποικιοκρατία και Ανθρωπολογία: Η Δύση, οι λοιποί και η μελέτη του «Άλλου και του «Αλλού»
3.	19 ^{ος} αι. η Λαογραφία και η ελληνική ταυτότητα. Η αναζήτηση της ελληνικότητας ανάμεσα στον μοντερνισμό, την παράδοση, και την ιδεολογία.
4.	Η εθνογραφική μέθοδος: από τη μελέτη του πολιτισμού και της κοινωνίας στην γεωπολιτική
5.	Ανθρωπολογία και υλικός πολιτισμός: Πολιτιστική διαχείριση, λαογραφικά, εθνολογικά, εθνογραφικά μουσεία
6.	Η ανθρωπολογία γυρνά σπίτι της. Ανθρωπολογική έρευνα στην Ελλάδα και τη Μεσόγειο
7.	Ξένοι ανθρωπολόγοι στην Ελλάδα και η μελέτη των Άλλων εντός Από το εξωτισμό στην κατανόηση
8.	<i>Πάλι δικά μας</i> , Η Ανθρωπολογία μέσα από τον καθρέφτη M. Herzfeld και Η πολιτική του σώματος (J. Cowan)
9.	Η μελέτη της ετερότητας εντός/εκτός Ελλάδας: σύγχρονες εθνογραφίες
10.	Εθνογραφίες και ανθρωπολογικά πρότζεκτ πέραν των συνόρων: Βαλκάνια, Αν. Ευρώπη, Μέση Ανατολή
11.	Ανθρωπολογία και Σπουδές του Πολιτισμού: ο κινηματογράφος, το ντοκιμαντέρ, η λογοτεχνία και η σημασία της πολιτισμικής μετάφρασης για την μελέτη των γειτόνων σε Τουρκία, Μέση Ανατολή, Αφρική
12.	Οι κριτικές Σπουδές Περιοχής μετά την Αποικιοκρατία: αποαποικιοποίηση της γνώσης, δημόσια ανθρωπολογία, πολιτικές συμπερίληψης
13.	Ετερότητα, πολιτιστική κληρονομιά και πεδία απασχόλησης ανθρωπολόγων. Προφορικές παρουσιάσεις γραπτών εργασιών

4. ΜΕΘΟΔΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Το μάθημα περιλαμβάνει διαλέξεις σχετικές με τις θεματικές ενότητες, παρουσίαση εθνογραφικών παραδειγμάτων, συζητήσεις πάνω στα υπό εξέταση ζητήματα, εισηγήσεις προσκεκλημένων ομιλητών/τριών, και παρουσιάσεις εθνογραφικών φιλμ.

5. OPENECLASS – ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Το μάθημα θα χρησιμοποιήσει το εργαλείο της Πλατφόρμας Τηλεκπαίδευσης (<https://openeclass.uom.gr/>), όπου θα αναρτάται υλικό για τις εβδομαδιαίες ενότητες καθώς και ανακοινώσεις και άλλες πληροφορίες σχετικά με το μάθημα. Προτείνεται στους/στις φοιτητές/τριες να επισκέπτονται τακτικά το χώρο της ηλεκτρονικής τάξης.

6. ΤΕΛΙΚΟΣ ΒΑΘΜΟΣ – ΕΞΕΤΑΣΤΕΑ ΥΛΗ

Ο τρόπος αξιολόγησης των συμμετεχόντων/ουσών στο μάθημα και ο τελικός βαθμός θα βασίζεται στην κριτική αποτίμηση των κειμένων και του υπολοίπου υλικού, που θα χρησιμοποιηθεί στο μάθημα. Περισσότερες λεπτομέρειες θα δοθούν μετά την έναρξη των μαθημάτων.

7. ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Το προτεινόμενο εγχειρίδιο του μαθήματος:

- Eriksen Thomas Hylland, 2007, *Μικροί Τόποι, Μεγάλα Ζητήματα: Μια Εισαγωγή στην Κοινωνική και Πολιτισμική Ανθρωπολογία*, Εκδόσεις Κριτική.
- Τσεκένης Αιμίλιος, 2020, *Η Αφρική και οι ανθρωπολογίες της: Αποικιακές και μετααποικιακές εθνογραφίες*, Εκδόσεις Πατάκη.

8. ΒΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Στην ενότητα αυτή περιλαμβάνονται τα κείμενα που υπάρχουν στις εβδομαδιαίες ενότητες του μαθήματος. Πρόκειται για άρθρα και κεφάλαια βιβλίων, τα οποία υπάρχουν σε πλήρη μορφή και συνδέονται με το περιεχόμενο ή/και τη δράση της κάθε ενότητας. Παράλληλα, στη δικτυογραφία που ακολουθεί, μπορείτε να δείτε ενδεικτικά αναφορές και συζητήσεις στο δημόσιο λόγο σε θέματα που θα πραγματευτούμε στο μάθημα.

Δικτυογραφία

- https://www.efsyn.gr/politiki/synenteyxeis/212636_i-ekfrasi-eyropaikos-tropos-zois-myrizei-ratsismo
- https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/225550_i-ennoia-tis-apoikiokratias-kai-i-apoikiopoiisi-ton-ennoion
- https://www.efsyn.gr/nisides/247610_i-dysi-tis-metapoikiokratias
- <https://www.newsbeast.gr/weekend/arthro/2189549/i-asilliptes-thiriodies-ton-velgon-sto-kongko>

9. ΓΕΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γενικά για την Ανθρωπολογία:

- Colleyn, Jean-Paul, 2005, *Στοιχεία Κοινωνικής και Πολιτισμικής Ανθρωπολογίας*, Εκδόσεις Πλέθρον.
- Erickson Paul, Murphy Liam, 2002, *Ιστορία της Ανθρωπολογικής Σκέψης*, Εκδόσεις Κριτική
- Evans-Pritchard E. E., 1991, *Κοινωνική Ανθρωπολογία*, Εκδόσεις Καρδαμίτσα.
- Hendry, Joy, 2011, *Οι Κόσμοι που Μοιραζόμαστε: Εισαγωγή στην Πολιτισμική και Κοινωνική Ανθρωπολογία*, Εκδόσεις Κριτική
- Kuper Adam, 1989, *Ανθρωπολογία και Ανθρωπολόγοι: Η Σύγχρονη Βρετανική Σχολή*, Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Laburthe-Tolra, Philippe, Warnier, Jean-Pierre, 2003, *Εθνολογία - Ανθρωπολογία*, Εκδόσεις Κριτική.
- Levi-Strauss, Claude, 2000, *Θλιβεροί Τροπικοί*, Εκδόσεις Χατζηνικολή.
- Λιένχαρντ, Γκότφριντ, 1985, *Κοινωνική Ανθρωπολογία*, Εκδόσεις Gutenberg.
- Μαλινόφσκι, Μπρόνισλαβ, 1993, *Σεξουαλικότητα και Καταπίεση στην Πρωτόγονη Κοινωνία*, (επιμέλεια Θόδωρος Παραδέλλης - μετάφραση Άννα Σταματοπούλου), Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Νιτσιάκος Βασίλης, 2014, *Μία Κριτική Εισαγωγή στη Λαογραφία* [2^η Έκδοση], Εκδόσεις Κριτική.
- Σερεμετάκη, Νάντια, Κ., 2017, *Εισαγωγή στην Πολιτισμική Ανθρωπολογία*, Εκδόσεις Πεδίο.
- Τσιμπιρίδου, Φωτεινή, 2008 «Οριενταλισμός και πολιτικές της ανθρωπολογίας στη Μέση Ανατολή», στο Φ. Τσιμπιρίδου, Δ. Σταματοπούλου (επιμ.) *Οριενταλισμός στα όρια. Από τα Οθωμανικά Βαλκάνια στη σύγχρονη Μέση Ανατολή*, Αθήνα: Κριτική, σελ. 267-309
- Wolf, Eric, 2008, *Η Ευρώπη και οι Λαοί χωρίς Ιστορία*, Ελληνικά Γράμματα.
- Young, Robert, 2007, *Μεταποικιακή Θεωρία*, Εκδόσεις Πατάκη.

Για την εθνογραφική έρευνα:

- Barley Nigel, 2005, *Ο Ανυποψίαστος Ανθρωπολόγος: Σημειώσεις από μία Χωμάτινη Καλύβα*, Εκδόσεις Αιώρα.
- Γκέφου-Μαδιανού, Δήμητρα, 1998, *Ανθρωπολογική Θεωρία και Εθνογραφία*, Ελληνικά Γράμματα.
- Γκέφου-Μαδιανού, Δήμητρα, 1999, *Πολιτισμός και εθνογραφία: Από τον Εθνογραφικό Ρεαλισμό Στην Πολιτισμική Κριτική*, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
- Corans Jean, 2004, *Επιτόπια Εθνολογική Έρευνα*, (επιμέλεια- μετάφραση Μάρκου Κατερίνα), Εκδόσεις Gutenberg.

- Cowan, Jane, K., 1998, *Η Πολιτική του Σώματος: Χορός και Κοινωνικότητα στη Βόρεια Ελλάδα*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.
- Δαλκαβούκης, Βασίλης, Μάνος Ιωάννης, Βέικου Χριστίνα (Επιμ.), 2010, *Ανυποψίαστοι Ανθρωπολόγοι, Καχύποπτοι Φοιτητές: Διδάσκοντας την Ανθρωπολογία σε 'Αυτούς που δεν τη Χρειάζονται'*, Εκδόσεις Κριτική.
- Eriksen Thomas Hylland, 2007, *Μικροί Τόποι, Μεγάλα Ζητήματα: Μια Εισαγωγή στην Κοινωνική και Πολιτισμική Ανθρωπολογία*, Εκδόσεις Κριτική. [Κεφ. 2]
- Herzfeld, Michael, 1998, *Η Ανθρωπολογία μέσα στον Καθρέφτη: Κριτική Εθνογραφία της Ελλάδας και της Ευρώπης*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.
- Herzfeld, Michael, 2002, *Πάλι Δικά μας: Λαογραφία, Ιδεολογία και η Διαμόρφωση της Σύγχρονης Ελλάδας*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.
- Handman, Marie-Elisabeth, 1987, *Βία και Πονηριά: Αντρες και Γυναίκες σ' ένα Ελληνικό Χωριό*, Εκδόσεις Καστανιώτης.
- Hollis, Martin, 2005, *Φιλοσοφία των Κοινωνικών Επιστημών: Μια Εισαγωγή*, Εκδόσεις Κριτική
- Ιωσηφίδης, Θεόδωρος, 2017, *Ποιοτικές Μέθοδοι Έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες*, Εκδόσεις Τζιόλα.
- Laburthe-Tolra, Philippe, Warnier, Jean-Pierre, 2003, *Εθνολογία – Ανθρωπολογία*, Εκδόσεις Κριτική, σ. 403-421 (Η Έρευνα).
- Παπαταξιάρχης, Ευθύμιος, (Επιμ.), 2006, *Περιπέτειες της Ετερότητας: Η Παραγωγή της Πολιτισμικής Διαφοράς στη Σημερινή Ελλάδα*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.
- Robson, Colin, 2007, *Η Έρευνα του Πραγματικού Κόσμου*, Εκδόσεις Gutenberg.

Για τη μετα-αποικιακή θεωρία και την κριτική για τις Σπουδές Περιοχής

- Αθανασίου Α., Καραβαντά Μ., Λαλιώτου Ι., Παπαηλία Π. (επιμ.), 2016, *Αποδομώντας την Αποικιοκρατία: Θεωρία και Πολιτική της Μετααποικιακής Κριτικής*, Αθήνα: Νήσος.
- Asad, Talal (Ed.), 1973, *Anthropology and the Colonial Encounter*, London: Ithaca Press.
- Herzfeld, Michael, 2002, "The Absent Presence: Discourses of Crypto-Colonialism", *The South Atlantic Quarterly*, τ. 101(4), σελ. 899-926.
- Calotychos, Vangelis, 2003, *Modern Greece: A Cultural Poetics*, Oxford: Berg.
- Herzfeld, Michael, 2013, "The Social Production of Difference in the Global Hierarchy of Value. Stereotypes and Transnational experience in Greece and the Balkans" (σελ. 19-30), στο F. Tsibiridou & N. Palantzias (Eds), *Myths of the Other in the Balkans. Representations, Social Practices, Performances*. Thessaloniki: (eBook ISBN 978-960-8096-05-9) <http://online.anyflip.com/wiwn/vglf/mobile/index.html>
- Manolova, Polina, Kusic, Katarina, Lottholz, Phiipp (Eds), 2019, *Decolonial Theory and Practice in South Eastern Europe*, Special Issue 3/1019. https://www.researchgate.net/publication/332093301_Decolonial_Theory_and_Practice_in_Southeast_Europe
- Φλιτούρης Λάμπρος, 2014, *Αποικιακές Αυτοκρατορίες*, Εκδόσεις Ασίνη.